

CONVERSACIÓN CON DOMINGO GARCÍA-SABELL

Ana María Platas Tasende
 Instituto Rosalía de Castro
 Santiago de Compostela

A Galicia do século XX non poderá ser evocada sen lembrar este home. Domingo García-Sabell soubo inundala de humanidade e de sabedoría, con ese raro don que só acompaña as intelixencias senlleiras.

Médico de precoz vocación, a súa entrega ós enfermos non lle impediu enche-lo espírito dos máis variados coñecementos e abrirse á vasteza dunha cultura europea na que xa participa plenamente cando prepara un dos seus doutoramentos na universidade de Berlín —o outro faríao na de Madrid—. Esa etapa de rigorosa formación alemá non había deixar nunca de incidir na súa traxectoria.

De feito, García-Sabell, polo seu talante, os continuos contactos con moi diversas personalidades e centros de estudio nacionais e estranxeiros, as súas viaxes e a súa inesgotable curiosidade, é un galego universal. Seguramente é tamén un dos últimos nos que se pode advertir un saber enciclopédico, de xeito que un sereno interese por canto signifique progreso científico, humanístico ou político, igual

que por todo aquilo que atenda ó mundo do pensamento ou das artes, queda ben patente nos seus abundantes escritos.

Baste sinalar, a maneira de mostra, os incluídos no seu famoso *Ensaio I*, de 1963, tan avanzados para aquel momento: na “Análisis existencial do home galego enfermo” esmiza as relacións entre enfermidade, espírito e idiosincrasia, e as reaccións dos galegos fronte á doenza e mesmo fronte á morte. De “James Joyce i a loita pola comunicación total” admíranos non só a beleza mesma do artigo, senón os coñecementos literarios que demostra e a lucidez con que fala de técnicas narrativas daquela moi pouco estudadas en España, todo xunto a unha capacidade de interrelación que deixa ben patente cómo estaba ó tanto das novidades e das últimas direccións da crítica. En “Notas en col da fame galega” ofrécenos un documentado estudio sobre as causas e os efectos derivados das deficiencias da nutrición na nosa terra. “Van Gogh i a dimensión antropolóxica da pintura contemporánea” xunta, dunha banda, interesantes

xuízos sobre autores e obras dunha das artes que máis lle atraen, doutra os seus puntos de vista, como médico, sobre a clase de trastorno mental que no pintor holandés se uniu á xenialidade.

Así, contrastadas coas opinións dos máis relevantes especialistas nos temas, conceptual e estilisticamente admirables, as sucesivas publicacións de García-Sabell —investigacións, ensaios, artigos de prensa— forman un corpus amplo e diverso que fala de seu da abraiante personalidade de quen as escribiu.

Non é extraño, pois, que, desde outros países, institucións de alto prestixio recoñecesen o seu labor con innu-

merables distincións, e que, no noso, entre outras, se lle concedese o Premio das Letras e das Artes de Galicia, ou que se conte con el, ininterrompidamente desde a súa instauración, como xurado do Premio Príncipe de Asturias. García-Sabell foi, ata tempos moi recentes, presidente da Real Academia Galega, senador por designación real e delegado do Goberno en Galicia.

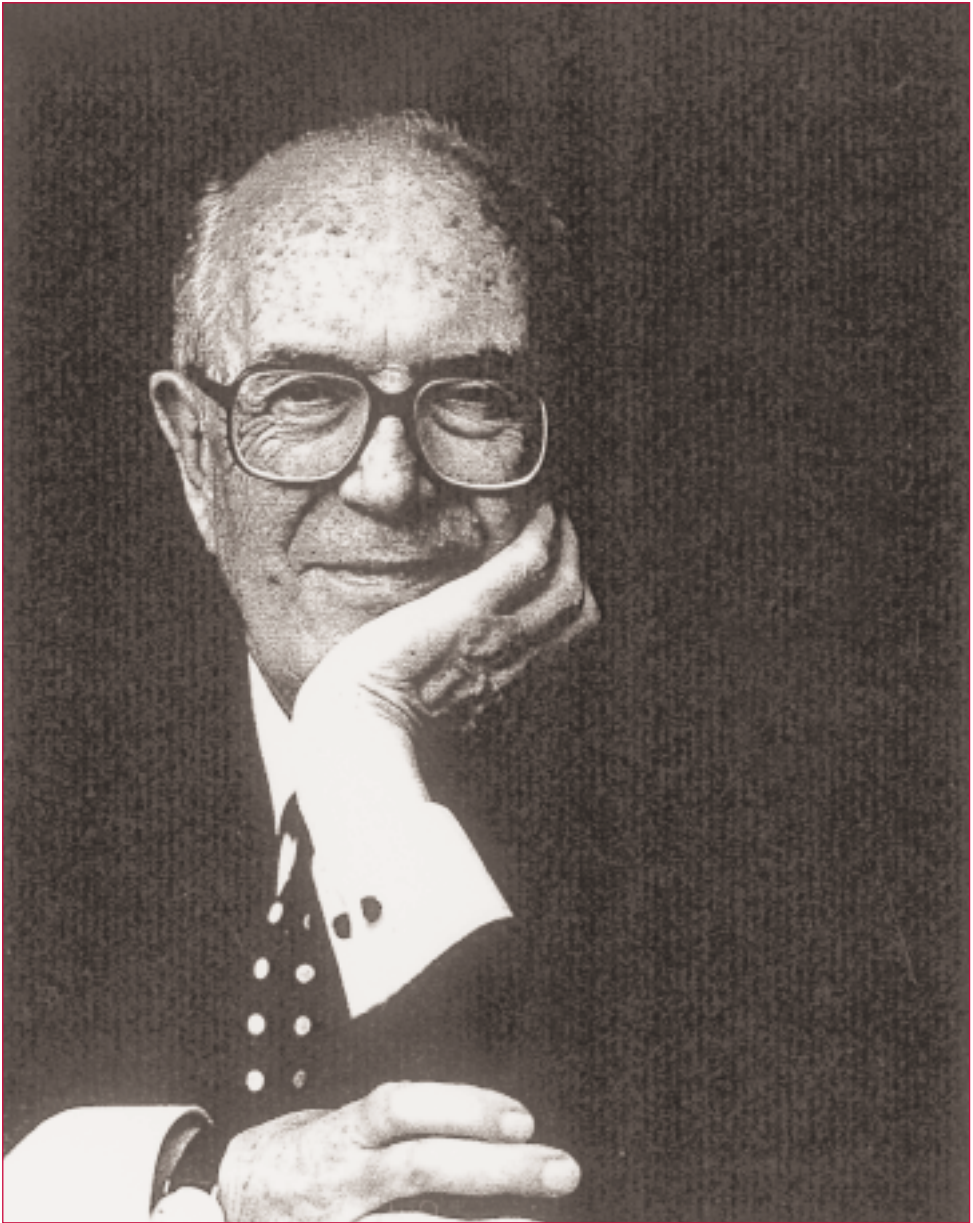
Conscientes de que lle imos roubar un anaco do seu tempo, lévanos á casa deste santiagués, hoxe residente na Coruña, o desexo de achegalo ós nosos lectores. Domingo García-Sabell é persoa moi afable. O seu hospitalario sorriso abre de par en par as portas da nosa conversa.

— *Vostede é unha das personalidades máis admiradas e respectadas na Galicia do século XX. Estamos afeitos a contar coa súa participación na cultura, na ciencia e na política, pero pouco nos lembramos do traballo e da preparación que iso esixe. Para que os lectores comprendesen o carácter dos personaxes literarios, adoitaban os escritores realistas amosa-las circunstancias máis relevantes do seu pasado. Xogando coas técnicas da novela poderíamos iniciar esta conversa: ¿Como foi a infancia de Domingo García-Sabell?*

— A miña infancia foi marcadamente relixiosa. Por unha parte eu fun á escola das monxas das Huérfanas. Alí había dúas monxas, curiosamente moi

cordiais. Unha era a famosa sor Julita e a outra, sor Candelaria. Cada neno, algunhas tardes, debía recitar unha escena da Biblia de memoria, por exemplo, o sonho de Xosé ou cousas así. Eu tiña adscrita unha lámina e os outros rapaciños, outras. Pois ben, eu tiña moita memoria, e sígoa tendo; cando faltaba algún por un catarro, por unha gripe, polo que fora, dicíame a min sor Julita: “A ver, Dominguito, di tú esta lámina”. E eu dicía a lámina. De modo que eu sabía de memoria toda a Biblia, unha Biblia *ad usum Delphini*, naturalmente. Por outra parte pedían-nos que foramos, parécese que eran os venres, á Misa, e eu entón sufría unha especie de deliquios místicos, porque

Domingo García-Sabell.

había una imaxe da Milagrosa, que supoño que seguirá estando alí. Eu fixábame moito nela e parecíame que nalgún momento miraba para min; esto non correspondía coa realidade, pero era o que eu vía. Esa foi a miña infancia. Doutra banda, eu padecía un atranco: son zurdo, fago todo coa man esquerda, todo menos escribir, porque entón tíñase a zurdeira por unha cousa infamante, por un defecto, por algo que había que ocultar, así que eu tiña, á parte de ir ó colexio, unha clase de aprender a escribir coa dereita na miña casa, de modo que o esforzo era dobre. Naturalmente que esquecín a esquerda, aprendín a escribir coa dereita, e é o único que fago con ela.

— *¿Lembra cando naceu en vostede a vocación pola medicina?*

— Eu creo que esa vocación pola medicina xa estaba dentro de min desde a adolescencia, cando eu estudiaba o bacharelato. Dábanseme moi ben as Ciencias físicas e a min o que me intrigaba enormemente era cómo funcionaba o corpo humano. Adiqueime a estudialo xa no bacharelato, non só a Anatomía, senón, e moi especialmente, a Fisioloxía, e obtiven niso unhas notas moi altas. Esa primeira facilidade, esa primeira querencia e curiosidade de saber cómo funcionaba o corpo humano dobrouse despois por un afán de axudar ós demais, e foi xa o que motivou a miña adicación á Medicina, que era absolutamnete compatible coas miñas lecturas, fortes, moi fortes e moi seguidas, de filosofía, de literatura, e doutras moitas materias.

— *En efecto, o mesmo que Marañón, vostede é un médico humanista. ¿De que maneira xurdiu este último aspecto da súa personalidade?*

— Eu creo que foron simultáneos. Naturalmente había niso unha compoñente moral, o desexo de ser útil ós demais, de axudalos nas súas *menesterosidades*, e a máis grande de todas é, sen dúbida, a enfermidade.

Domingo García-Sabell nos seus tempos de estudante.

— *¿Cales poden se-las influencias que, ó seu xuízo, máis incidiron na súa formación?*

— Iso depende da época. De rapazolo, de adolescente, a miña formación

dependeu moito das obras de Valle-Inclán, pero despois, á parte de seguir subxugado pola fermosura da obra, recibín tamén a influencia de don José Ortega y Gasset e doutros filósofos. Adiqueime entón a estudar Filosofía a fondo, porque eu non sei facer unha cousa se non é ata a raíz.

— *En particular, ¿gozou algún personaxe galego da súa admiración de xuventude?*

— Cando eu era novo admiraba a Valle-Inclán. Despois tamén a outros, entre eles Cunqueiro, pero nese intre, xusto nese intre, foi Valle-Inclán.

— *¿O seu interese pola cousa pública desenvólvese ó mesmo tempo que as demais facetas? ¿Houbo algún feito determinado que o levase a pensar en participar na política?*

— Ese interese pola cousa pública arrincou de dous factores. Por un lado, que o Rei me fixo senador. Chamou tres persoas para falarlles el persoalmente. Cos demais fíxoo Sabino Fernández Campo. Esas tres persoas fomos Julián Marías, Camilo José Cela e mais eu. A primeira vez eu non coñecía o Rei. Díxome: “Hay que trabajar mucho, yo le ruego a usted que acepte este cargo como representante mío”. Eu aceptei inmediatamente.

— *Diciame vostede que o seu interese pola cousa pública, ademais desa chamada do Rei, tivo outras causas.*

— Si. Díxome entón Ramón Piñeiro que, xa que eu era senador real, o que debía facer era intentar galegui-

zar ó máximo a xente de Madrid. Naturalmente, empregueime a fondo niso, e creo que conseguín bastante.

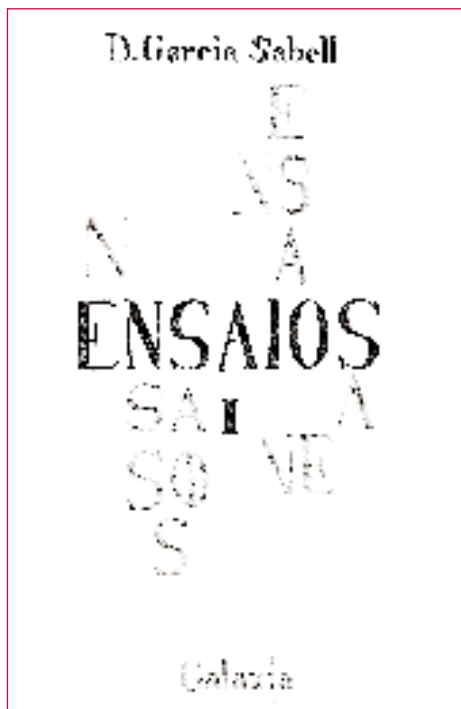
Ramón Piñeiro e García Sabell.

— *Desde a súa dilatada experiencia intelectual, ¿que fitos fundamentais, achegados polo século XX que agora remata, salientaría no eido da cultura?*

— No eido da cultura eu salientaría dous feitos fundamentais: un, a filosofía de Heidegger, esa grande filosofía —non esquezamos que don José Ortega y Gasset dixo que era o filósofo meirande de tódolos tempos—; e o outro, a literatura de James Joyce, sobre todo o *Ullises*, do cal eu escribín un longo ensaio.

— *Cambiando un pouco de tema, vista no seu conxunto, ¿como observa a*

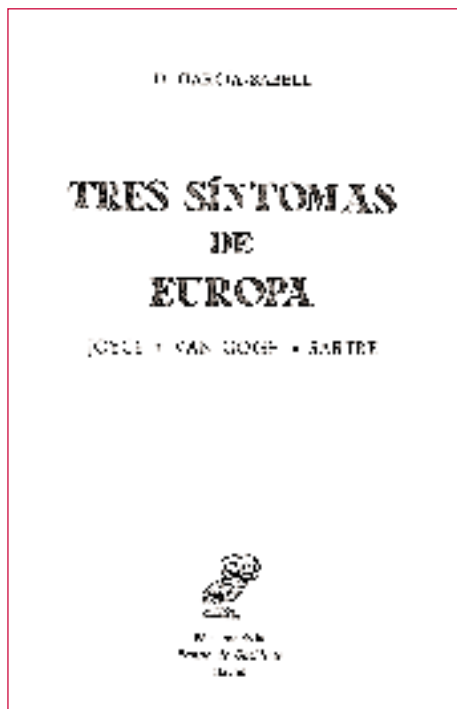

situación xeral de Galicia, comparándoa coa da súa xuventude?

— Se a comparamos coa da miña xuventude, e xa van anos des que fun mozo, hai un enorme progreso en tódolos sentidos, é dicir, no sentido material, hoxe hai moitas máis comunicacións e moito mellores das que había nos meus tempos; tamén hai unha especie de conciencia do que debe ser Galicia que non houbo endexamais. O progreso, por conseguinte, é substancial e enorme, visto desde a miña xuventude.

— *Na actualidade loitan entre si dúas tendencias opostas, o universalismo, que*

entre nós toma a forma de europeísmo, e a concentración no propio, ás veces limitado ó folclórico; ¿cales son, na súa opinión, os riscos destas posturas tan antagónicas?

— Eu son partidario de europeizar Galicia, iso polo de pronto. Ademais eu creo que a cultura viva está en Europa, e por conseguinte o que hai que facer aquí é trasladala con acento propio, non servilmente, ou sexa, sen mimetismos, sen imita-lo que se fai fóra.

— *Nos tempos que vivimos, a tendencia coñecida como posmodernidade teorizou sobre a existencia dunha crise total de*

valores no pensamento, a cultura e as artes. ¿Que pensa vostede ó respecto?

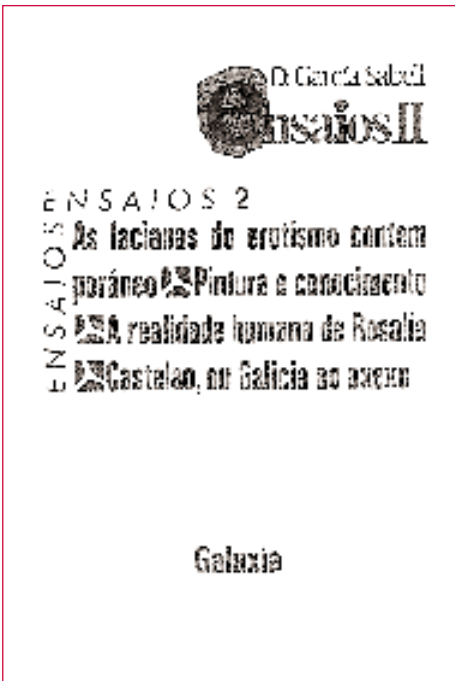
— Eu penso que efectivamente hai unha crise de valores na Europa actual, non me refiro en particular a Galicia, pero é unha crise que está en Europa, en Norteamérica e noutros lugares. Hai, sen embargo, unha volta ó sentimento relixioso. Iso non ten dúbida para min, e iso é o que interesa maiormente.

— *¿Hai hoxe figuras que, como Ortega ou vostede mesmo, reflexionen sobre a actualidade e ergan as súas voces a través do ensaio?*

— Penso que escasean moito, moitísimo, se é que se pode dicir que hai algunha.

— *Nos séculos XIX e XX as construcións intelectuais ou literarias máis poderosas proviñan de Alemaña, Francia ou Inglaterra. Agora parece notarse un acusado descenso do influxo da cultura destes países. ¿Cre vostede na teoría que sostén que o centro se trasladou a Norteamérica ou que mesmo se desprazará a Asia no século próximo?*

— Non, non o creo en absoluto. Eu coido que a cultura europea, que está neste intre nun nivel moi baixo, ha volver ó seu e que ha volver a ter grandes expansións e grandes días.

— *¿Que pensa sobre a posible desaparición do papel que no Occidente tiveron institucións como o teatro, a literatura ou a pintura, que, segundo algúns teóricos, están a piques de se extinguir?*

— Algo hai diso nalgún sector. A pintura, evidentemente, está desfacéndose. Hai por exemplo a *Lichtbild*, que eu traduciría por ‘luz figurativa’, que é unha trapallada tremenda. E moitas das esaxeracións da pintura abstracta son tamén absolutamente desdeñables. Pero iso non quere dicir que non vaia haber unha volta ó rego, e tampouco equivale a que a pintura abstracta non teña acadado acentos extraordinarios e definitivos. En resumo, é posible volver a empezar. Claro que para iso fai falta que xurda unha persoa xenial, como no seu tempo foi Picasso.

— *O seu labor, durante moitos anos, como presidente da Academia Galega fai de vostede un excelente vixía para observa-la situación da lingua. ¿Cal coida que é o seu estado actual e cales as súas perspectivas de futuro?*

— O estado actual é de minora-
ción da lingua galega, é dicir, estase convertendo nun idioma coloquial, exclusivamente coloquial, e non vai máis alá. E todo o demais é unha especie de rito que garante unha certa galeguidade, que é falsa, absolutamente falsa.

— *O longo dos anos, Domingo García-Sabell foi un punto de referencia inescusable para a defensa da cultura galega. Cando participou na creación de empresas como Galaxia, ¿supoñía que a fin de*

século sería en Galicia tal como a estamos vivindo? ¿En que aspectos a realidade deixou curtas as esperanzas e en cales foi máis aló do imaxinado?

— As nosas esperanzas foron grandes, enormes. Nós criamos de boa fe que esas esperanzas ían ter cumprimento en tanto que se respectase a liberdade. Pero infelizmente non se cumpriron, porque o auxe da nosa cultura é moi relativo. Aquí o que se fai é moito mimetismo, moita transposición, pero a penas hai (contaríanse cos dedos dunha man) xentes que teñan visión propia, como a tiveron por exemplo o propio Valle-Inclán ou Cunqueiro.

— *Na súa xuventude, vostede tratou a Valle-Inclán. Despois escribiu algunha vez sobre el e a súa obra. ¿Cal é hoxe o seu significado como escritor?*

— É un significado rotundamente xenial porque anovou moitas cousas, co esperpento, coas *Comedias bárbaras*, e, nese sentido, é unha contribución extraordinaria. Por outro lado, como el mesmo repetía, o seu castelán deulle categoría estética ó idioma galego.

— *Gustaríanos coñece-lo que vostede pensa da polémica xurdida en Galicia pola representación das súas obras de teatro en castelán, tal como el as escribira.*

— A min paréceme unha intransixencia totalmente anormal por parte dos que protestan. Penso que as obras de Valle-Inclán están como están e

nelas hai moito galego, incluso o hai en cousas que non son de ambiente galego, por exemplo en *La hija del capitán*, cando están nunha *farra*, coido que en Madrid, e di “y una de las daifas se subió a una mesa e hizo cachizas todo lo que allí había”. Ben, aí está o galego.

— *Vostede asistiu desde primeira liña ó desenvolvemento da articulación democrática española posterior ó franquismo e asumiu cargos de responsabilidade. ¿Non lle parece que, neses anos tan conflictivos da transición, a resposta dos españois foi, en xeral, bastante positiva?*

— Sen dúbida ninguna. A célebre teoría do consenso tivo efectividade e tivo consecuencias grandes.

— *Esta é unha revista consagrada ó ensino e ós profesores. ¿Como ve o futuro*

O noso entrevistado na súa biblioteca.

*da educación nas portas do século XXI?
¿Está vostede interesado nos problemas que
pode supoñer unha nova educación, fronte
a unha educación anterior, máis clásica?*

— Aí non teño criterio. Pero non creo na pedagogía profiláctica en absoluto, nin moito nin pouco, e penso que todo ese afán teórico de forma-los indi-

viduos é falso. Se non vai por outros camiños e non ten outra efectividade que a actual, vexo mal a educación. Non se esqueza de que xa Heráclito, hai diso dous mil seiscientos anos, deixou dito que “o carácter do home é o seu destino”: “*êthos anthrópoi daí-mon*”.

Deixamos tan ilustre compañía despois de falarmos ó abeiro da impresionante biblioteca. Nos andeis, miles de libros, moitos deles verdadeiras xoias, únicas pola súa rareza. Tantos amigos, tantos saberes, tantos recordos reunidos acompañan as fructíferas horas de Domingo García-Sabell. Mestre de pensadores, mestre de caba-

leiros, nin sequera esta nosa intromisión, perturbadora da súa continua e silandeira actividade, lle borrou a alegría do rostro, o cálido sorriso.

A Coruña, febreiro de 1999

